Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 14:31:13

Artykuły

Studia Iuridica Lublinensia vol. XXV, 3, 2016
DOI: 10.17951/sil.2016.25.3.363

Robert Jastrzębski
Uniwersytet Warszawski
r.jastrzebski@wpia.edu.pl

Trybunał Kompetencyjny po II wojnie światowej. O projekcie dekretu z 1947 r.

The Competence Tribunal After the Second World War. About the Draft of a Decree of 1947

STRESZCZENIE

W artykule została przedstawiona problematyka dotycząca rozstrzygania sporów kompetencyjnych, jakie zachodzą między władzą wykonawczą a sądowniczą. Spory o atrybucję władz są związane z przyjętym w konstytucjonalizmie europejskim trójpodziałem władz. Początków rozstrzygania takich sporów przez odrębny organ należy szukać w epoce napoleońskiej, w uprawnieniach Rady Stanu. W prawie ustrojowym II Rzeczypospolitej wzorowano się na rozwiązaniach III Republiki Francuskiej. W związku z tym powołany został odrębny trybunał na podstawie ustawy z dnia 25 listopada 1925 r. o Trybunale Kompetencyjnym. Po II wojnie światowej miała miejsce próba reaktywacji trybunału, co wynikało z ówczesnej praktyki sądowej. Wynikiem prac w ówczesnym ministerstwie sprawiedliwości był projekt dekretu z 1947 r., który stanowił nowelizację ustawy z 1925 r. Dekret miał w praktyce przede wszystkim dostosować skład trybunału do zmienionej sytuacji polityczno-ustrojowej, jaka zaszła po 1945 r. w państwie polskim.

Słowa kluczowe: trójpodział władz; spory kompetencyjne; trybunał kompetencyjny

WPROWADZENIE

Spory kompetencyjne między władzą wykonawczą a sądowniczą wynikają z przyjęcia koncepcji trójpodziału władz. Rozwój konstytucjonalizmu spowodował, że konieczne stało się powołanie organu, który zajmowałby się rozstrzyganiem sporów o atrybucję władz[1]. W szczególności istotne znaczenie miały

[1] Szerzej: R. Jastrzębski, *Trybunał Kompetencyjny. Kolegium Kompetencyjne. Geneza – działalność – współczesność*, Warszawa 2014, s. 18 i n.; *idem*, *Między władzą wykonawczą a są-*

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 14:31:13

uprawnienia francuskiej Rady Stanu, wśród których znalazła się między innymi kompetencja do rozstrzygania sporów o właściwość między władzami administracyjnymi a sądowymi. W praktyce jednak Rada Stanu stanowiła organ administracji. W ten sposób w epoce napoleońskiej sprawa rozstrzygania sporów nie należała do odrębnego trybunału. Dopiero na podstawie ustawy z 1872 r. został powołany odrębny trybunał (*Tribunal des Conflits*)[2]. Model rozstrzygania sporów o właściwość władz przez osobny trybunał wynikał z koncepcji francuskiej nauki administracji, gdyż wychodzono „z założenia separacji władz, tj. zasady, że trybunały, że sądy zwyczajne nie powinny się mieszać do administracji i że administratorowie nie powinni się mieszać do wymiaru sprawiedliwości, wykonywanego przez sądy zwyczajne"[3].

Francuskie rozwiązania ustrojowe w tym zakresie zostały przyjęte w XIX w. w Księstwie Warszawskim oraz Królestwie Polskim[4]. Zwrócił na to uwagę W. Witkowski, który stwierdził, że „wzorem dla organizacji administracji w Księstwie Warszawskim była napoleońska Francja", a „zwłaszcza w koncepcji Rady Stanu i władz departamentowych recepcja dokonała się najzupełniej", zaś „obok takich zasad, jak rozdział kompetencji, centralizacja i jednoosobowość władz – Konstytucja z 22 VII 1807 r. zapowiedziała nową instytucję »sądownictwa sporu administracyjnego«"[5]. Konstytucja Królestwa Polskiego z 1815 r. powierzyła natomiast rozstrzyganie sporów kompetencyjnych Ogólnemu Zgromadzeniu Rady Stanu[6]. W ten sposób, jak stwierdził W. Witkowski: „Rada Stanu Księstwa, kolejne Rady Stanu Królestwa, jak i Ogólne Zebranie Warszawskich Departamentów Rządzącego Senatu sprawowały nadzór nad właściwościami sądownictwa administracyjnego także w trybie orzecznictwa jurysdykcyjnego"[7]. Należy jednak zaznaczyć, na co zwrócił uwagę H. Izdebski, że uprawnienia Rady Stanu w kwestii sporów kompetencyjnych zaliczane były do sądownictwa administracyjnego przy, czym

---

downiczą. Ewolucja rozstrzygania sporów kompetencyjnych na ziemiach polskich w XX i XXI wieku, „Z Dziejów Prawa" 2014, t. 7 (15).

[2] Zob. W. Miszewski, *Konflikty kompetencyjne i sądownictwo kompetencyjne*, [w:] *Encyklopedja Podręczna Prawa Publicznego (konstytucyjnego, administracyjnego i międzynarodowego)*, red. Z. Cybichowski, t. 1, Warszawa 1930, s. 294 i n.

[3] W.L. Jaworski, *Nauka prawa administracyjnego. Zagadnienia ogólne*, Warszawa 1924, s. 59.

[4] Szerzej: A. Okolski, *O sporach administracijnych. Rozprawa napisana w celu uzyskania stopnia Doktora Prawa i Administracji w Szkole Głównej Warszawskiej*, Warszawa 1867; K.M. Krzyżanowski, *Trybunał Kompetencyjny. Studjum z zakresu polskiego prawa publicznego*, Warszawa 1924, s. 22 i n.; R. Klimów, *Trybunał Kompetencyjny*, Lwów 1927, s. 6 i n.; H. Goryszewski, *Sądownictwo kompetencyjne w Księstwie Warszawskim i w Królestwie Polskim*, „Czasopismo Prawno-Historyczne" 1965, t. 17, z. 2.

[5] W. Witkowski, *Sądownictwo administracyjne w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim 1807–1867*, Warszawa 1984, s. 13.

[6] Zob. K.M. Krzyżanowski, *op. cit*., s. 25 i n.; H. Izdebski, *Rada Administracyjna Królestwa Polskiego w latach 1815–1830*, Warszawa 1978, s. 150–159.

[7] W. Witkowski, *op. cit*., s. 80.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 14:31:13

„polska recepcja instytucji francuskiej okazała się jednak powierzchowna", bowiem „»sądownictwo administracyjne« miało we Francji, inaczej niż w Polsce, nieprzerwane tradycje historyczne"[8].

Powstanie Trybunału Kompetencyjnego (TK) w II Rzeczypospolitej wiąże się z rozwiązaniami ustrojowymi, na jakich zostały oparte obowiązujące wówczas konstytucje. Ustawa z dnia 17 marca 1921 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej[9] wymieniała TK w art. 86, który stanowił: „Do rozstrzygania sporów o właściwość między władzami administracyjnemi a sądami będzie powołany na mocy ustawy osobny Trybunał Kompetencyjny". Konstytucja została oparta przede wszystkim na rozwiązaniach ustrojowych III Republiki Francuskiej, co w praktyce miało oznaczać ścisłe określenie kompetencji władz w ramach ich trójpodziału, dlatego W. Komarnicki stwierdził *explicite*, że „zgodnie z zasadą podziału władz, Trybunał Kompetencyjny nie wchodzi w skład organizacji sądowej, stanowi władzę o charakterze mieszanym, co uwzględnione zostało w jego składzie"[10]. W drugiej z ustaw zasadniczych – Ustawie Konstytucyjnej z dnia 23 kwietnia 1935 r.[11] – zamieszczono art. 70 ust. 1 lit. c, zgodnie z którym Trybunał Kompetencyjny został powołany do rozstrzygania sporów o właściwość między sądami a innymi organami władzy. W związku z tym w założeniu TK, jak zaznaczył M. Pietrzak, „miał stanowić praktyczną gwarancję podziału kompetencji między władzę wykonawczą i sądową, przez niedopuszczanie do rozpatrywania tych samych spraw przez organy sądowe i administracyjne bądź zapobiegać powstawaniu sytuacji, w których obie władze uznawały się za niekompetentne do rozpatrzenia konkretnej sprawy"[12].

Wynika z tego, że istotne znaczenie dla ustroju oraz działalności TK miała ustawa wydana na podstawie delegacji zawartej w ustawach zasadniczych. Realizacja jej nastąpiła z chwilą wejścia w życie ustawy z dnia 25 listopada 1925 r. o Trybunale Kompetencyjnym[13]. Ponadto działalność TK normował regulamin[14]. Skład TK stanowiło dwóch prezesów oraz 14 członków mianowanych przez Prezydenta Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów (RM). Prezesi mianowani byli odpowiednio: jeden spośród sędziów Sądu Najwyższego (SN), drugi zaś z Najwyższego Trybunału Administracyjnego (NTA). Pozostali członkowie zostali podzieleni na trzy grupy członków wybranych spośród sędziów SN i NTA

[8] H. Izdebski, *Sądownictwo administracyjne w Księstwie Warszawskim i w Królestwie Polskim do 1867 roku*, „Czasopismo Prawno-Historyczne" 1974, t. 26, z. 2, s. 121–122, 139.

[9] Dz.U., nr 44, poz. 267.

[10] W. Komarnicki, *Ustrój państwowy Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 1934, s. 159.

[11] Dz.U., nr 30, poz. 227.

[12] M. Pietrzak, *Państwo prawne w Konstytucji z 17 marca 1921 r.*, „Czasopismo Prawno-Historyczne" 1987, t. 39, z. 2, s. 126.

[13] Dz.U., nr 126, poz. 897.

[14] Zob. rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30 kwietnia 1927 r. w sprawie regulaminu Trybunału Kompetencyjnego (Dz.U., nr 42, poz. 373).

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 14:31:13

(po czterech) oraz tzw. grupy profesorskiej, którą tworzyły osoby odznaczające się szczególną znajomością prawa, przy czym nie pełniły one żadnego urzędu ani w sądownictwie, ani w administracji[15]. Należy zaznaczyć, że TK rozpatrywał spory między władzą sądowniczą a wykonawczą, a w skład tej ostatniej zaliczane było także sądownictwo administracyjne.

PROJEKT DEKRETU Z 1947 R.

Po II wojnie światowej ówczesna tzw. władza ludowa powoływała się w Manifeście Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego na Konstytucję z 1921 r. jako jedynie legalnie obowiązującą ustawę zasadniczą[16], w której znajdowało się postanowienie dotyczące TK. Jednakże, zgodnie z treścią manifestu, miały obowiązywać jedynie podstawowe jej założenia[17], aż do zwołania Sejmu Ustawodawczego, który miał przyjąć nową konstytucję. Nastąpiło to w dniu 22 lipca 1952 r., kiedy została uchwalona Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej[18]. Wcześniej, bo 19 lutego 1947 r., Sejm Ustawodawczy uchwalił Ustawę Konstytucyjną o ustroju i zakresie działania najwyższych organów Rzeczypospolitej Polskiej[19], która w ogóle nie przewidywała powołania TK, podobnie zresztą jak NTA[20]. Konstytucja z 1952 r. została natomiast oparta na zasadzie tzw. socjalistycznej jedności władzy państwowej, która *a limine* odrzucała trójpodział władz[21].

Co istotne, niedomagania ówczesnego ustroju państwowego wystąpiły dość wcześnie, jeśli chodzi o brak w obrocie prawnym TK. Mianowicie J.S. Langrod już w 1946 r. stwierdził, że

> […] jak bez sądownictwa powszechnego nie ma pokoju wewnętrznego w stosunkach między obywatelami państwa, czy też w sferze odpowiedzialności karnej, jak bez sądownictwa administracyjnego nie ma praworządności w administrowaniu państwem, tak bez sądownictwa kompe-

[15] Szerzej: R. Jastrzębski, *Trybunał Kompetencyjny*..., s. 63 i n.

[16] Załącznik do Dz.U. z 1944 r., nr 1.

[17] Zob. M. Buszyński, *Obowiązujące normy Konstytucji Marcowej*, „Gazeta Administracji" 1947, nr 11–12; S. Rozmaryn, *W jakim zakresie obowiązuje dziś Konstytucja z 17 marca 1921 roku*, „Państwo i Prawo" 1948, z. 1; J. Litwin, *W sprawie mocy obowiązującej niektórych ustaw przedwojennych*, „Palestra" 1957, nr 3; K. Działocha, J. Trzciński, *Zagadnienie obowiązywania Konstytucji marcowej w Polsce Ludowej 1944–1952*, Wrocław 1977.

[18] Dz.U., nr 33, poz. 232.

[19] Dz.U., nr 18, poz. 71. Zob. *Małe Konstytucje. Ustawy zasadnicze okresów przejściowych. 1919 – 1947 – 1992*, red. R. Jastrzębski, M. Zubik, Warszawa 2014.

[20] Zob. A. Mycielski, *Polskie Prawo Polityczne (na drodze ku nowej Konstytucji)*, Kraków 1948, s. 51; S. Rozmaryn, *W jakim zakresie obowiązuje dziś Konstytucja*...

[21] Szerzej: Z. Izdebski, *Rewizja teorii podziału władz*, „Państwo i Prawo" 1957, z. 11; W. Zamkowski, *Monteskiuszowska koncepcja podziału a socjalistyczna zasada jedności władzy państwowej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego im. Bolesława Bieruta. Seria A" 1958, nr 15; R.M. Małajny, *Zasada jedności władzy państwowej w ustroju socjalistycznym – prolegomena*, „Studia Prawnicze" 1982, nr 3–4.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 14:31:13

tencyjnego – tak czy inaczej urządzonego – nie ma wykończonego gmachu władz i urządzeń państwowych; istnieje instancja dla rozstrzygania sporów pierwszoplanowej wagi: o to, która władza państwowa jest rzeczywiście właściwa do wkroczenia.

Uzasadniał to tym, iż „może nic tak nie niepokoi obywatela i urzędnika czy sędziego, nic tak nie znamionuje niestałości i niepewności porządku prawnego […], jak właśnie natrafienie w pewnym punkcie na chwiejność kompetencyjną i na brak instancji powołanej do jej rozstrzygnięcia”[22]. W zakończeniu swoich rozważań uznał, że

> […] najwłaściwsze jest odtworzenie Trybunału Kompetencyjnego wedle stanu stworzonego ustawą z 1925 r., i to zarówno ze względów teoretycznych (zgodność tej konstrukcji organizacyjnej z wymaganiami teorii prawa administracyjnego, potwierdzonymi przykładami z prawa porównawczego), jak ze względów praktycznych (małe koszty wobec przyjętego systemu rekrutacji sędziów spośród członków najwyższych magistratur sądowych obu kategoryj sądów względnie nadto spośród profesorów prawa, prostota i jasność organizacyjna, szybkość przewodu)[23].

Problem braku sądownictwa kompetencyjnego będzie widoczny przez cały okres obowiązywania Konstytucji z 1952 r., a istotne zmiany miały miejsce po wejściu w życie ustawy z dnia 31 stycznia 1980 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego[24], na podstawie której powołane zostanie Kolegium Kompetencyjne przy SN. Miał bowiem rację J.S. Langrod, że „chwiejność kompetencyjna” i „brak instytucji powołanej do jej rozstrzygnięcia” wystąpi dość szybko w nowym porządku prawnym, który powstał w państwie polskim po 1945 r.

W dniu 5 marca 1947 r. sędzia Sądu Grodzkiego w Katowicach F. Matlak wniósł do Ministerstwa Sprawiedliwości pismo, w którym stwierdził, że „ponieważ Trybunał Kompetencyjny nie został dotychczas ukonstytuowany, Sąd tutejszy uprasza o informację dokąd należy sprawę skierować celem rozstrzygnięcia tego sporu”[25], czyli sporu kompetencyjnego. Zagadnienie dotyczyło sprawy mieszkaniowej (kwaterunkowej), konkretnie zaś odwołania od orzeczenia komisji mieszkaniowej w Katowicach. Warto zaznaczyć, że w tym okresie sprawy tego typu stanowiły istotny problem w zakresie atrybucji władz[26]. Stan faktyczny w przedmiotowej sprawie był następujący. Komisja mieszkaniowa przydzieliła sporne mieszkanie w dniu 29 marca 1945 r. J. Truchlińskiemu, zaś 28 marca 1945 r. to

[22] J.S. Langrod, *Sprawa Trybunału Kompetencyjnego*, „Śląsko-Dąbrowski Przegląd Administracyjny” 1946, nr 6, s. 2.

[23] *Ibidem*, s. 4.

[24] Dz.U., nr 4, poz. 8.

[25] Archiwum Akt Nowych w Warszawie (dalej jako: AAN), Ministerstwo Sprawiedliwości w Warszawie, sygn. 4832, k. 13.

[26] Zob. uchwała Krajowej Rady Narodowej z dnia 23 września 1946 r., „Demokratyczny Przegląd Prawniczy” 1946, nr 9–10, s. 54.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 14:31:13

samo mieszkanie przydzielił Urząd Wojewódzki Śląsko-Dąbrowski S. Stosykowi – pracownikowi tego urzędu, jako mieszkanie służbowe. Następnie komisja mieszkaniowa swoje orzeczenie uchyliła w dniu 4 maja 1945 r., a sprawa została wniesiona do sądu grodzkiego. W toku sprawy Prokuratoria Generalna RP w Katowicach zapowiedziała spór kompetencyjny w imieniu Urzędu Wojewódzkiego, po czym w imieniu Ministerstwa Administracji Publicznej wytoczyła skargę, na podstawie art. 13 ustawy z dnia 25 listopada 1925 r. o TK, za zgodą tegoż ministerstwa. W skardze Prokuratoria Generalna wniosła o orzeczenie, że sąd grodzki nie jest właściwy do rozpoznania przedmiotowej sprawy, gdyż dom, w którym znajduje się mieszkanie, był do dnia 1 kwietnia 1945 r. pod zarządem państwowym, a dysponowanie nim przeszło na komisję mieszkaniową dopiero po tej dacie. W związku z tym dokonany przydział mieszkania służbowego przez urząd wojewódzki był ważny, zaś orzeczenie komisji mieszkaniowej – bezprzedmiotowe. Sąd grodzki jednak nie podzielił stanowiska Prokuratorii Generalnej, uznając, że orzekanie w takich sprawach, zgodnie z dekretem o komisjach mieszkaniowych, należy do właściwości tychże komisji oraz sądów[27].

Akta sprawy zostały przekazane do Ministerstwa Sprawiedliwości na wniosek Dyrektora Departamentu Ustawodawczego – S. Bancerza[28]. W ten sposób pismo sądu grodzkiego spowodowało reakcję ówczesnego Ministerstwa Sprawiedliwości, a konkretnie jego departamentu ustawodawczego. Mianowicie departament zwrócił się do „Obywatela Ministra Sprawiedliwości" w piśmie z dnia 19 marca 1947 r. o wyrażenie zgody na podjęcie przez ministerstwo inicjatywy w celu tymczasowego uregulowania rozstrzygania sporów kompetencyjnych między władzami administracyjnymi a sądami[29]. W piśmie S. Bancerz stwierdził między innymi, że „po odzyskaniu niepodległości nie został reaktywowany Trybunał Kompetencyjny, w związku z niewznowieniem działalności przez Najwyższy Trybunał Administracyjny", natomiast podjęcie prac legislacyjnych uzasadniał, iż „tym niemniej spory kompetencyjne między władzami administracyjnymi i sądami – rzecz oczywista – zdarzają się, a w obecnej chwili nie ma instancji, upoważnionej do rozstrzygania tych sporów". Egzemplifikację tego stanowiła przedmiotowa sprawa, w której sąd grodzki zawiesił postępowanie w wyniku wytoczenia sporu kompetencyjnego oraz postawił *expressis verbis* pytanie, „dokąd skierować ma akta postępowania"[30]. Miało to świadczyć, zdaniem S. Bancerza, „o potrzebie powołania instancji, uprawnionej do rozstrzygania sporów o kompetencję pomiędzy władzami administracyjnymi [na ich wniosek] i sądami"[31].

[27] AAN, Ministerstwo Sprawiedliwości w Warszawie, sygn. 4832, k. 12–13.
[28] *Ibidem*, k. 14, 17, 22.
[29] *Ibidem*, k. 1–2, 15–16, 18–19.
[30] *Ibidem*, k. 1.
[31] *Ibidem*, k. 1–2.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 14:31:13

Zasady nowej regulacji, wydanej w drodze dekretu, zostały wymienione enumeratywnie w treści pisma w trzech punktach. Zasadniczo ustawa z 1925 r. o TK miała zostać pozostawiona bez zmian, jednakże kandydatów na prezesów i członków TK miały przedstawiać RM: minister sprawiedliwości spośród sędziów SN lub sądów apelacyjnych, zaś prezes RM miał przedstawiać kandydatów spośród znawców administracji i prawa administracyjnego, którzy posiadali wyższe wykształcenie prawnicze, a nie pracowali w sądownictwie. Członkowie TK mieli być mianowani przez Prezydenta Rzeczypospolitej. Została także zachowana tzw. grupa profesorska, do której członków miały zgłaszać wydziały prawa. W praktyce były to osoby niesprawujące żadnego urzędu ani w administracji, ani w sądownictwie, czyli kandydaci wybrani spośród profesorów wydziałów prawa.

Projekt dekretu o zmianie ustawy z dnia 25 listopada 1925 r. o Trybunale Kompetencyjnym wraz z uzasadnieniem sporządzono w dniu 27 marca 1947 r.[32] Zgodnie z treścią projektu zmiany ustawy dotyczyły przede wszystkim składu TK, który tworzyli:

– czterej sędziowie SN,

– czterech członków wybranych spośród osób zajmujących stanowiska w administracji publicznej i będących wybitnymi znawcami prawa administracyjnego,

– sześciu członków odznaczających się szczególną znajomością prawa, które nie piastowały żadnego urzędu ani w sądownictwie, ani w administracji, przy czym profesorowie wyższych uczelni nie byli urzędnikami administracyjnymi.

Ponadto jeden z prezesów TK miał być mianowany spośród sędziów SN, drugi zaś spośród wybitnych znawców administracji i prawa administracyjnego, niebędących sędziami. Kandydaci wymienieni w pkt 1 byli przedstawiani przez ministra sprawiedliwości, natomiast kandydaci wspomniani w pkt 2 – przez prezesa RM. Kandydatów z ostatniej grupy przedstawiały wydziały prawa uniwersytetów państwowych, każdy po trzech. Pozostałe zmiany ustawy z 1925 r. o TK dotyczyły między innymi: dostosowania przepisów do zmienionego składu TK; stosowania Ustawy Konstytucyjnej z dnia 19 lutego 1947 r. do prezesów i członków TK w zakresie niezawisłości oraz podlegania tylko ustawom (art. 24 ust. 2 Ustawy Konstytucyjnej); niewielkich zmian w zakresie postępowania przed TK; regulaminu TK, który miał wydać Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek RM przedstawiony przez prezesa RM w porozumieniu z ministrem sprawiedliwości; wytaczania sporu kompetencyjnego przez ministra administracji publicznej lub ziem odzyskanych na rzecz władz samorządowych[33]. W uzasadnieniu projektu dekretu podkreślano, że „istnieje potrzeba restytuowania Trybunału Kompetencyjnego", a „wobec nieuruchomienia Najwyższego Trybunału Administracyjnego zachodzi konieczność zmiany składu Trybunału Kompetencyjnego, w sposób proponowany

[32] *Ibidem*, k. 3–7, 8–11.

[33] Chodziło o art. 5, 6, 12, 13, 27–29 ustawy z 1925 r. o Trybunale Kompetencyjnym. Zob. *ibidem*, k. 9–10.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 14:31:13

w dekrecie”[34]. Natomiast inne zmiany ustawy z 1925 r. wynikały ze zmian ustawodawstwa, jakie miały miejsce po wydaniu tejże regulacji. Mimo zaawansowanych prac legislacyjnych omówiony wyżej dekret jednak nie wszedł w życie.

W związku z tym w dniu 22 kwietnia 1947 r. S. Bancerz skierował pismo do Sądu Grodzkiego w Katowicach[35], w którym na wstępie wyjaśnił, że nie został reaktywowany TK zorganizowany na podstawie ustawy z dnia 25 listopada 1925 r., a tym samym nie istnieje obecnie instancja właściwa do rozstrzygnięcia sporu kompetencyjnego (pozytywnego) między sądem a władzą administracyjną. Wyjaśnił przy tym, że jeśli chodzi o przedmiotowy spór, to w okresie zawieszenia przez sąd postępowania wszedł w życie dekret z dnia 21 grudnia 1945 r. o publicznej gospodarce lokalami i kontroli najmu, który przekazał sprawy mieszkaniowe do kompetencji władz administracyjnych, wykluczając drogę sądową. Dlatego, zdaniem Ministerstwa Sprawiedliwości, odwołanie powinno zostać przekazane wojewódzkiej komisji lokalowej, a w dekrecie ustawodawca wyraził wolę, żeby sprawy przydziału mieszkań nie były w kognicji władzy sądowej. W ten sposób projekt dekretu, który miał zmienić ustawę z 1925 r. o TK, nie wszedł w życie, a co za tym idzie nie doszło do reaktywacji TK po 1945 r. w zmienionych warunkach polityczno-społeczno-ustrojowych.

PODSUMOWANIE

Projekt dekretu z 1947 r., dotyczący zmiany ustawy z 1925 r. o TK, był rezultatem zaistniałego sporu kompetencyjnego, w którym Sąd Grodzki w Katowicach poszukiwał właściwego forum dla rozstrzygnięcia konkretnej sprawy. Wynikał on bowiem z tego, że działająca w imieniu urzędu wojewódzkiego Prokuratoria Generalna zapowiedziała taki spór, a następnie go wytoczyła na rzecz Ministerstwa Administracji Publicznej. Jednakże ówczesne władze nie zdecydowały się na zmianę ustawy z 1925 r., która notabene nie została uchylona po 1945 r. Po wejściu w życie Konstytucji z 1952 r. stan prawny w zakresie rozstrzygania sporów o właściwość władz nie uległ istotnym zmianom. W praktyce określenie atrybucji władz należało do sądów powszechnych do lat 80., w szczególności SN. W ten sposób, jak stwierdził S. Rozmaryn, „rezultatem obecnego stanu prawnego jest okoliczność, że sąd stał się ostatecznym »sędzią we własnej sprawie« i że organy administracyjne jako takie pozbawione są prawnej możliwości »obrony« swojej kompetencji, wynikającej przecież z obowiązujących ustaw”[36]. Warto jednak zaznaczyć, że nawet w systemach opartych o zasadę jednolitości władzy spory takie są nieuniknione[37].

[34] *Ibidem*, k. 11.

[35] *Ibidem*, k. 20, 23–25, 26–27.

[36] S. Rozmaryn, *Spory kompetencyjne w świetle Konstytucji (w sprawie realizacji art. 20 k.p.a.)*, „Państwo i Prawo” 1961, z. 3, s. 398.

[37] Zob. P. Czarny, *Konstytucyjne spory kompetencyjne (wybrane zagadnienia teoretyczne)*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2014, nr 2 (18), s. 74.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 14:31:13

Próba zmian tego stanu rzeczy miała miejsce po 1956 r., bowiem w ustawie z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego[38] zamieszczono art. 20, zgodnie z którym zasady i tryb rozstrzygania sporów o właściwość między organami administracji państwowej a sądami miała określić osobna ustawa. Projekt takiej ustawy został przygotowany przez J. Litwina oraz W. Siedleckiego na jesieni 1960 r. Co istotne, pierwotny tekst projektu oparto w dużej mierze na ustawie o TK z 1925 r.[39], przy czym uwzględniał on ówczesne stosunki ustrojowe, np. brak sądownictwa administracyjnego. Zmiany nastąpiły na przełomie lat 70. i 80., kiedy została uchwalona ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego. Na jej podstawie zostało powołane Kolegium Kompetencyjne przy Sądzie Najwyższym, które działało do 1 stycznia 2004 r.[40] Kognicja kolegium dotyczyła wyłącznie rozstrzygania sporów o właściwość między organami administracji państwowej (później publicznej) a sądami, co wykluczało rozstrzyganie sporów między sądami a Naczelnym Sądem Administracyjnym[41].

W ten sposób TK nie został reaktywowany po II wojnie światowej. Wpływ na to miała przede wszystkim ówczesna sytuacja polityczna, której konsekwencją było przyjęcie w Konstytucji z 1952 r. zasady jednolitości władzy państwowej. Ponadto uruchomienie TK mogłoby wiązać się z przywróceniem do polskiego systemu ustrojowego sądownictwa administracyjnego. Warto pamiętać, że wprowadzenie sądownictwa administracyjnego po 1945 r. występowało *iunctim* z próbami odtworzenia organu rozstrzygającego spory o atrybucję władz. Omówiony projekt dekretu z 1947 r. o zmianie ustawy z 1925 r. o TK, odnaleziony w przypadkowych okolicznościach w Archiwum Akt Nowych w Warszawie, stanowi natomiast przykład wpływu praktyki prawnej na legislację. Oczywiście zmiana ta miała uwzględniać przeobrażenia ustrojowe, jakie zaszły po 1945 r. w państwie polskim. Nie dotyczyły one wyłącznie *sensu stricto* legislacji, ale wynikały z głęboko sięgających przekształceń ustrojowych, które ostatecznie zostały wyrażone w Konstytucji 1952 r., dlatego TK i NTA stanowiły zbędny balast dla kształtującego się ustroju państwowego. Późniejsze problemy gospodarczo-społeczne na przełomie lat 70. i 80., w tym przestrzeganie tzw. praworządności ludowej, spowodowały powstanie Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz Kolegium Kompetencyjnego przy SN. Kolegium w praktyce stanowiło niejako „protezę" organu rozstrzygającego spory o atrybucję władz, w porównaniu z działającym poprzed-

[38] Dz.U., nr 30, poz. 168.

[39] Szerzej: R. Jastrzębski, *Trybunał Kompetencyjny*..., s. 172–192.

[40] Zob. art. 4 pkt 7 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o ustroju sądów administracyjnych i ustawę – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U., nr 153, poz. 1271), zgodnie z którym skreślony został Dział V kodeksu postępowania administracyjnego: *Rozstrzyganie sporów o właściwość między organami administracji publicznej a sądami powszechnymi*.

[41] R. Jastrzębski, *Trybunał Kompetencyjny*..., s. 192–206.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 14:31:13

nio TK. Projekt dekretu z 1947 r., zmieniający ustawę z 1925 r., należy natomiast uznać za próbę reaktywacji TK, który w ówczesnej rzeczywistości polityczno-prawnej nie mógł funkcjonować ze względu na zmiany ustrojowe wprowadzane przez tzw. władzę ludową.

BIBLIOGRAFIA

Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Ministerstwo Sprawiedliwości w Warszawie, sygn. 4832.

Buszyński M., *Obowiązujące normy Konstytucji Marcowej*, „Gazeta Administracji" 1947, nr 11–12.

Czarny P., *Konstytucyjne spory kompetencyjne (wybrane zagadnienia teoretyczne)*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego" 2014, nr 2 (18).

Działocha K., Trzciński J., *Zagadnienie obowiązywania Konstytucji marcowej w Polsce Ludowej 1944–1952*, Wrocław 1977.

Goryszewski H., *Sądownictwo kompetencyjne w Księstwie Warszawskim i w Królestwie Polskim*, „Czasopismo Prawno-Historyczne" 1965, t. 17, z. 2.

Izdebski H., *Rada Administracyjna Królestwa Polskiego w latach 1815–1830*, Warszawa 1978.

Izdebski H., *Sądownictwo administracyjne w Księstwie Warszawskim i w Królestwie Polskim do 1867 roku*, „Czasopismo Prawno-Historyczne" 1974, t. 26, z. 2.

Izdebski Z., *Rewizja teorii podziału władz*, „Państwo i Prawo" 1957, z. 11.

Jastrzębski R., *Między władzą wykonawczą a sądowniczą. Ewolucja rozstrzygania sporów kompetencyjnych na ziemiach polskich w XX i XXI wieku*, „Z Dziejów Prawa" 2014, t. 7 (15).

Jastrzębski R., *Trybunał Kompetencyjny. Kolegium Kompetencyjne. Geneza – działalność – współczesność*, Warszawa 2014.

Jaworski W.L., *Nauka prawa administracyjnego. Zagadnienia ogólne*, Warszawa 1924.

Klimów R., *Trybunał Kompetencyjny*, Lwów 1927.

Komarnicki W., *Ustrój państwowy Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 1934.

Krzyżanowski K.M., *Trybunał Kompetencyjny. Studjum z zakresu polskiego prawa publicznego*, Warszawa 1924.

Langrod J.S., *Sprawa Trybunału Kompetencyjnego*, „Śląsko-Dąbrowski Przegląd Administracyjny" 1946, nr 6.

Litwin J., *W sprawie mocy obowiązującej niektórych ustaw przedwojennych*, „Palestra" 1957, nr 3.

Małajny R.M., *Zasada jedności władzy państwowej w ustroju socjalistycznym – prolegomena*, „Studia Prawnicze" 1982, nr 3–4.

Małe Konstytucje. Ustawy zasadnicze okresów przejściowych. 1919 – 1947 – 1992, red. R. Jastrzębski, M. Zubik, Warszawa 2014.

Miszewski W., *Konflikty kompetencyjne i sądownictwo kompetencyjne*, [w:] *Encyklopedja Podręczna Prawa Publicznego (konstytucyjnego, administracyjnego i międzynarodowego)*, red. Z. Cybichowski, t. 1, Warszawa 1930.

Mycielski A., *Polskie Prawo Polityczne (na drodze ku nowej Konstytucji)*, Kraków 1948.

Okolski A., *O sporach administracijnych. Rozprawa napisana w celu uzyskania stopnia Doktora Prawa i Administracji w Szkole Głównej Warszawskiej*, Warszawa 1867.

Pietrzak M., *Państwo prawne w Konstytucji z 17 marca 1921 r.*, „Czasopismo Prawno-Historyczne" 1987, t. 39, z. 2.

Rozmaryn S., *Spory kompetencyjne w świetle Konstytucji (w sprawie realizacji art. 20 k.p.a.)*, „Państwo i Prawo" 1961, z. 3.

Rozmaryn S., *W jakim zakresie obowiązuje dziś Konstytucja z 17 marca 1921 roku*, „Państwo i Prawo" 1948, z. 1.

Pobrane z czasopisma Studia Iuridica Lublinensia **http://studiaiuridica.umcs.pl**
Data: 31/10/2026 14:31:13

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30 kwietnia 1927 r. w sprawie regulaminu Trybunału Kompetencyjnego (Dz.U., nr 42, poz. 373).
Uchwała Krajowej Rady Narodowej z dnia 23 września 1946 r., „Demokratyczny Przegląd Prawniczy" 1946, nr 9–10.
Ustawa Konstytucyjna z dnia 23 kwietnia 1935 r. (Dz.U., nr 30, poz. 227).
Ustawa z dnia 17 marca 1921 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U., nr 44, poz. 267).
Ustawa z dnia 25 listopada 1925 r. o Trybunale Kompetencyjnym (Dz.U., nr 126, poz. 897).
Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U., nr 30, poz. 168).
Ustawa z dnia 31 stycznia 1980 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym oraz o zmianie ustawy – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U., nr 4, poz. 8).
Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o ustroju sądów administracyjnych i ustawę – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U., nr 153, poz. 1271).
Witkowski W., *Sądownictwo administracyjne w Księstwie Warszawskim i Królestwie Polskim 1807–1867*, Warszawa 1984.
Zamkowski W., *Monteskiuszowska koncepcja podziału a socjalistyczna zasada jedności władzy państwowej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego im. Bolesława Bieruta. Seria A" 1958, nr 15.

SUMMARY

The study concerns the issue of adjudication of competence disputes between the executive and judiciary. The notion of the competence dispute is usually associated with the tripartite system of separation of powers, widely adopted by the European constitutionalism. The origins of resolving such disputes by a specialised state body can be traced back to the Napoleonic era and its Council of State. Clearly, solutions adopted in the constitutional law of the Second Republic of Poland are based on those of the Third French Republic. As a result, a separate court, called the Competence Tribunal, was created by means of the Act of 25th November 1925 on the Competence Tribunal. After the Second World War, due to the contemporary judicial practice, an attempt to restore the aforementioned tribunal was made. The draft of a decree of 1947, being an intended amendment to the act of 1925, was the fruit of the labour of the then Ministry of Justice. The draft mainly aimed to adjust the composition of the tribunal to a new political situation which emerged in 1945 in Poland.

Keywords: separation of powers; competence dispute; Competence Tribunal